

Schape­markt economische impuls

Honderden gezinnen verdienen hun brood met wolkammen

Je zou het niet zeggen, maar vroeger bestond een groot deel van het buitengebied van Scherpenzeel uit heidevelden. Het is dan ook niet zo gek dat hier veel schapen waren en zo is het ook niet verwonderlijk dat er een levendige schape­markt in ons dorp was.

Rond 1880 lopen er in Scherpenzeel tussen de 600 en 800 schapen op een bevolking van ongeveer 1400 personen. Verschillende monumentale schaapskooien in onze omgeving stammen uit die periode. De schaapskooien bij de boerderijen Ebbenhorst en Oud-Willaer zijn aangemerkt als rijksmonument. Daarnaast zijn de schaapskooien bij Groot-Orel en op de Vlieterweg, waarin Landgoed Scherpenzeel kantoor houdt, gemeentelijke monumenten. De schapen, de wol en het verwerken daarvan vormen een belangrijke bron van inkomsten voor veel Scherpenzelers, maar ook als mestleverancier hebben ze een functie. Voor het scheren worden de schapen in de Lunterse beek of in een sloot gewassen. Dat gebeurt op een zonnige dag, zodat de vachten niet te lang nat blijven. De wol blijft na het scheren als een aan elkaar geklitte massa bijeen. Aan het uitkammen van die wol verdienen honderden gezinnen een boterham. Maar halverwege de negentiende eeuw zijn er nog maar 7 wolkammerijen over. Het spinnen van de wol is vroeger ook huisvlijt. Na het spinnen worden er in de fabriek dikke bundels van de wol gedraaid. Vervolgens worden die bundels ge­kaard (het verwijderen van klitten en knobbel­tes uit de grof gesponnen draden). Daarna volgt nog een uitgebreid procedé voordat de garens geschikt zijn om te weven. Eerst gebeurt dat met handweefgetouwen, veelal thuis. Maar in 1880 richten Jan en Teus Valkenburg stoomweverij De Driekleur op. De kammerijen en weverijen die handmatig blijven werken voelen de concurrentie van De Driekleur onmiddellijk. Uiteindelijk delven ze het onderspit en vindt het weven alleen nog maar fabrieksmatig plaats. .

Schape­markt

Het is duidelijk dat de schapen tot het begin van de twintigste eeuw aan de basis van het inkomen van veel Scherpenzelers staan. De handel van de wollige dieren vindt plaats naast de grote kerk in het centrum van het dorp. Als het aantal schapen rond 1900 vanwege o.a. het ontgin­nen van de heidevelden tot onder de tweehonderd is gedaald, betekent dat in 1905 voorlopig het einde van de schape­markt in Scherpenzeel, maar ook met de wolkammerijen is het dan gebeurd. Het is onvoordelig om de ruwe wol ergens anders vandaan te halen. In de V.V.V.-gids uit 1935 staat: '...Deze schape­markten leven nog in de volksmond voort. Zij vingen aan op den eersten Woensdag na St. Japik (25 Juli) en duurden 7 Woensdagen'. Met het afschaffen van de schape­markt begint de eiermarkt, waar tot kort voor de oorlog 25 miljoen eieren verhandeld worden. In 1940 komt deze eiermarkt in de Eierhal aan de Marktstraat stil te liggen. Dat betekent voor

zowel de gemeente als voor de inwoners een forse derving van inkomsten.

Nieuw leven

De gemeente Scherpenzeel neemt in 1942 het initiatief de oude schapenmarkt weer nieuw leven in te blazen en deze te houden tegenover de Eierhal. Om kopers en verkopers te stimuleren worden premies beschikbaar gesteld voor degene met de grootste aanvoer van schapen en voor diegene die de grootste aankoop van schapen doet. Het is de bedoeling dat de schapenmarkt tien keer per jaar wordt georganiseerd, te beginnen in april. Die maand is echter al verstreken, zodat het in 1942 op woensdag 29 juli de eerste keer is. Het is gelijk een groot succes. Handelaren komen van heinde en ver naar Scherpenzeel, zelfs uit Purmerend. Veel dieren worden de dag voor de markt aangevoerd. Marktmeester Van den Brink, tevens veldwachter en nachtwaker, is druk met de inschrijvingen. In totaal zijn er de eerste keer dat de markt weer wordt gehouden 242 schapen geregistreerd om te worden verhandeld. Voor een schaap wordt tussen de 75 en 120 gulden betaald. De stemming onder de handelaren is uitstekend. Een ruime aanvoer, veel belangstelling, een levendige handel met goede prijzen en bovendien is het heerlijk weer. Een schot in de roos van het Scherpenzeelse gemeentebestuur. Gegevens over de schapenmarkten die hierna in de oorlog zijn georganiseerd ontbreken. Het is ook niet bekend wanneer de laatste echte markt heeft plaatsgevonden.

Winkeliersvereniging

In 1950 herstelt winkeliersvereniging E.M.M. de traditie. De schapenmarkt vindt dan voor de eerste keer plaats bij de kerk op Plein 1940, dus vlakbij de plek waar de markt oorspronkelijk werd gehouden. Maar er is één groot verschil met de schapenmarkten van weleer: er wordt niet in schapen gehandeld, maar er zijn twee schapen te winnen met een verloting. Muziek en attracties zorgen naast tweeëntwintig kramen van winkeliers en marktkeoplui voor een groot succes op donderdag 26 oktober 1950. De markt is in ieder geval ook georganiseerd in 1951 en 1952, toen in de maand september.

December 2019